

UNIUNEA EUROPEANA

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI
ȘI PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Investește în oameni !

FONDUL SOCIAL EUROPEAN

Programul Operațional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013

Axa prioritară nr.1 „Educația și formarea profesională în sprijinul creșterii economice și dezvoltării societății bazate pe cunoaștere”

Domeniul major de intervenție 1.5 “Programe doctorale și post-doctorale în sprijinul cercetării”

Titlul proiectului: “**Valorificarea identităților culturale în procesele globale**”

Beneficiar: **Academia Română**

Numărul de identificare al contractului: **POSDRU/89/1.5/S/59758**

Conferința interactivă cu participare internațională

DIPLOMAȚIA CULTURALĂ - CULTURA DIALOGULUI

București, 21 aprilie 2012, Aula Academiei Române, Calea Victoriei nr. 125

**Discursul IPS Monseniorul IOAN ROBU,
Arhiepiscop Mitropolit romano-catolic de București,
membru de onoare al Academiei Române**

Diplomația culturală și cultura dialogului în biserica catolică

Dialogul este o valoare în sine, un drum...

Tema propusă de Academia Română pentru seria de conferințe organizată în aceste zile, și despre care am fost invitat, la rândul meu, să vă vorbesc astăzi, se conturează în jurul a trei termeni: „diplomație culturală”, „cultură”, „dialog”.

O definiție¹, adoptată pe scară largă, descrie „diplomația culturală” ca „schimb de idei, informații, valori, sisteme, tradiții, credințe și alte aspecte ale culturii, schimb ce are loc cu scopul promovării înțelegerii reciproce”. Acest schimb cultural poate avea loc în diferite sectoare ale vieții sociale și implică în mod necesar interacțiune și cooperare, bazate pe dialog și respect reciproc.

„Cultura”, așa cum o definea atât de frumos Papa Ioan Paul al II-lea, „este viața spiritului; cheia care ne permite accesul la tainele cele mai adânci și mai strașnic păzite din viața popoarelor; este expresia fundamentală și unificatoare a existenței lor, deoarece în cultură se întâlnesc bogățiile, aș îndrăzni să spun, inestimabile ale convingerilor religioase, ale istoriei, ale patrimoniului literar și artistic, ale substratului etnologic, ale atitudinii și mentalității popoarelor”². În fine, „dialogul”, al treilea termen-cheie al conferinței noastre, indică un colocviu, o discuție care se desfășoară în mod alternativ între două sau mai multe persoane. Ba mai mult, este „o valoare în sine”³, „un drum”⁴.

¹ Definiția îi aparține Dr. Milton C. Cummings, specialist american în științe politice, cf. *What is Cultural Diplomacy?*, în http://www.culturaldiplomacy.org/index.php7en_culturaldiplomacy.

² Cf. Ioan Paul al II-lea, *Discurs adresat membrilor corpului diplomatic acreditat pe lângă Sfântul Scaun cu ocazia prezentării urărilor de Anul Nou*, 12 ianuarie 1981, nr. 6.

³ Cf. Comunicatul comun al Comisiei mixte pentru dialogul dintre catolici și evrei, 26 februarie 2003, nr. 2.

⁴ Cf. Card. Francis Arinze, *Scrisoare adresată președinților Conferințelor episcopale referitor la spiritualitatea dialogului*, 3 martie 1999, nr. 8.

UNIUNEA EUROPEANA

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI
ȘI PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Este de necontestat faptul că Biserica este un punct de referință și o resursă pentru om și societate. De aceea nu e de mirare că Biserica, în particular Biserica Catolică, este unul dintre *actorii* diplomației culturale în lume, și, ca atare, o **promotoare a culturii dialogului** și, totodată, **a dialogului dintre culturi**.

I. Biserica Catolică, promotoare a culturii dialogului

Biserica Catolică, prin însăși universalitatea sa, a fost și este mereu deschisă spre dialog, din care a făcut instrumentul prin excelență al apostolatului clerului și al laicilor, al misiunii sale, al relației cu frații creștini de care suntem încă separați și cu cei ce aparțin altor religii. Dacă privim în urmă, și în mod special începând de la Conciliul Vatican II și până astăzi, nu putem să nu observăm preocuparea adâncă a Bisericii Catolice în a instaura un dialog sincer și plin de respect cu toți oamenii, cu toate tipologiile de viață modernă, cu toate formele sociale și politice.

Conciliul Vatican II

Conciliul Vatican II, de care am amintit mai devreme și de la a cărui deschidere se împlinesc anul acesta 50 de ani, la 11 octombrie, a fost impregnat de spiritul dialogului, devenind el însuși un *spațiu de dialog* - la lucrări au participat reprezentanți ai tuturor confesiunilor creștine, precum și ai altor religii -, *expresie a dialogului* - prin documentele eminate -, și totodată *imbol pentru dialog* - prin inițiativele care au luat naștere după Conciliu. Astfel, documentele redactate în timpul Conciliului Vatican II fac referință la dialogul dintre Biserică și lumea contemporană (*Gaudium et spes*), dintre Biserica Catolică și celelalte confesiuni creștine (*Unitatis redintegratio*) sau cu Bisericile necreștine (*Nostra aetate*) ori cu frații din Bisericile despărțite (*Orientalium Ecclesiarum*, cap. VII), la dialogul cu alte culturi și popoare (*Ad gentes*) și la dialogul cu societatea, prin implicarea laicilor (*Apostolicam actuositatem*) și prin educație (*Gravissimum educationis*).

Consiliile Pontificale

Conciliului Vatican II a fost, cum spuneam, și un *imbol pentru dialog*, în sensul continuării și aprofundării experienței Conciliului. Astfel, în cadrul Curiei Romane, au luat ființă Consiliile Pontificale, cu scopul de a favoriza și promova dialogul Bisericii cu diferite sectoare ale vieții sociale și religioase.

Unul dintre primele consilii pontificale este *Consiliul pontifical pentru promovarea unității creștinilor*⁵, înființat cu scopul, pe de o parte, de a promova, în sânul Bisericii Catolice, un adevărat spirit ecumenic; pe de altă parte, de a urmări dezvoltarea dialogului și colaborării cu celelalte Biserici și comunități creștine. Până în prezent, prin Consiliul pontifical pentru unitatea creștinilor, Biserica Catolică este angajată într-un dialog teologic cu Biserica Ortodoxă, Biserica Ortodoxă Coptă, Bisericile Malankareze, Comuniunea Anglicană, Federația Mondială Luterană, Alianța Mondială a Bisericilor Reformate, Consiliul Mondial Metodist, Alianța Mondială Baptistă, Biserica Creștină (Discipolii lui Cristos) și câteva grupuri

⁵ În 1966, după încheierea Conciliului Vatican II, Papa Paul al VI-lea a confirmat Secretariatul pentru promovarea unității creștinilor (înființat în 1960) ca dicaster permanent al Sfântului Scaun. Mai târziu, în 1988, prin Constituția apostolică *Pastor Bonus* (din 28 iunie) Papa Ioan Paul al II-lea a schimbat numele secretariatului în Consiliul pontifical pentru promovarea unității creștinilor. Cf. *The Pontifical Council for Promoting Christian Unity*, în www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/chrstuni/documents/rc_pc_chrstuni_pro_20051996_chrstuni_pro_en.html

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI
ȘI PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

pentecostale. În plus, încă de la înființarea acestui consiliu pontifical, există o strânsă colaborare cu Consiliul Mondial al Bisericilor⁶.

Conciliul Vatican II, în documentul dedicat *refacerii unității* între toți creștinii și intitulat, tocmai, *Unitatis redintegratio*, dedică un întreg capitol⁷ expunerii modalității în care Biserica Catolică înțelege să exercite ecumenismul. Înainte de toate, documentul subliniază că preocuparea pentru unire privește întreaga Biserică, adică și credincioși și pe păstori. Mijloacele propuse pentru a ajunge la legătura frățească dintre toți creștinii și la unitatea deplină și perfectă sunt *reînnoirea Bisericii, convertirea inimii, unirea în rugăciune, cunoașterea reciprocă*. Aceste mijloace devin totodată condiții, fără de care nu există ecumenism⁸. Documentul conciliar insistă și pe necesitatea formării și educării - nu doar la nivel de studiu teologic, dar și a credincioșilor și călugărilor - la un spirit ecumenic.

„În fața tuturor popoarelor - îndeamnă documentul conciliar -, toți creștinii să-și mărturisească credința în Dumnezeu unul întreit, în Fiul lui Dumnezeu întrupat, Mântuitorul și Domnul nostru și, printr-un efort comun, în respect reciproc, să dea mărturie pentru speranța noastră care nu înșală. Deoarece în vremurile noastre se stabilește o colaborare largă pe plan social, toți oamenii fără excepție sunt chemați la această lucrare comună, dar cu atât mai mult aceia care cred în Dumnezeu și mai ales toți creștinii, ca unii care sunt împodobiți cu numele lui Cristos. Colaborarea tuturor creștinilor exprimă în mod viu unirea existentă deja între ei și pune mai deplin în lumină chipul lui Cristos care slujește. Această colaborare, instaurată deja în multe țări, trebuie perfecționată neîncetat - mai ales în acele regiuni în care evoluția socială sau tehnică e în curs - fie determinând respectul cuvenit pentru demnitatea persoanei umane, fie lucrând pentru binele păcii, fie urmărind aplicarea socială a evangheliei, fie în dezvoltarea, în spirit creștin, a științelor și artelor, fie în folosirea unor remedii de orice fel împotriva neajunsurilor epocii noastre ca, de pildă, foamea și calamitățile, analfabetismul și mizeria, lipsa de locuință și distribuția inechitabilă a bunurilor. Prin această colaborare, toți cei care cred în Cristos au posibilitatea de a învăța ușor cum se pot cunoaște mai bine și prețui mai mult unii pe alții și cum se pregătește calea spre unitatea creștinilor⁹”.

Un alt consiliu pontifical este cel *pentru dialog interreligios*¹⁰, care are rolul de a promova înțelegerea și respectul reciproc, și colaborarea dintre catolici și cei ce aparțin altor tradiții religioase. De asemenea, consiliul încurajează studierea religiilor și promovează formarea persoanelor dedicate dialogului¹¹.

Tot din experiența Conciliului Vatican II s-a născut și *Consiliul pontifical pentru cultură*¹², cu scopul de a promova întâlnirea dintre mesajul salvific al Evangheliei și culturile din timpul nostru. Consiliul

⁶ cf. *The Pontifical Council for Promoting Christian Unity*, în www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/chrstuni/documents/rc_pc_chrstuni_pro_20051996_chrstuni_pro_en.html

⁷ Conciliul Vatican II, *Unitatis Redintegratio*, cap. II, nr. 5 -12.

⁸ v. *Unitatis Redintegratio*, nr. 6 -9.

⁹ Cf. Conciliul Vatican II, *Unitatis redintegratio*, nr. 12.

¹⁰ Instiuit în 1964 de către Papa Paul al VI-lea, mai întâi ca Secretariat pentru necreștini, a fost numit în 1988 Consiliul pontifical pentru dialog interreligios. Cf. *Pontificio consiglio per il dialogo interreligioso*, în www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/interelg/documents/rc_pc_interelg_pro_20051996_it.html

¹¹ Cf. *Pontificio consiglio per il dialogo interreligioso*, în www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/interelg/documents/rc_pc_interelg_pro_20051996_it.html

¹² A fost înființat în 1982 de către Papa Ioan Paul al II-lea. Cf. *Pontificio consiglio della cultura*, în www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/cultr/documents/rc_pc_cultr_pro_06061999_it.html

UNIUNEA EUROPEANA

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI
ȘI PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

favorizează totodată relațiile dintre Biserică și lumea culturii, prin inițiative legate de dialogul dintre credință și culturi, și de dialogul intercultural¹³.

În aceeași linie se încadrează și consiliile pontificale *pentru familie*, cel *pentru comunicații sociale*, consiliul *pentru dreptate și pace* ori cel *pentru pastorația migranților și itineranților*, rod al maturizării experienței Conciliului Vatican II și al necesității promovării dialogului cu omul și societatea de astăzi.

Activitatea diplomatică a Sfântului Scaun

Un exemplu elocvent al deschiderii Bisericii Catolice spre dialog este totodată și activitatea diplomatică a Sfântului Scaun, prin reprezentanții săi pe lângă diferite state din lumea întreagă (peste 170) - prin nunțiaturile apostolice -, precum și pe lângă diferite organisme internaționale precum Consiliul European¹⁴, Organizația Națiunilor Unite (ONU)¹⁵ Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO)¹⁶, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE)¹⁷ și altele.

Ioan Paul al II-lea le spunea, în septembrie 1986, directorilor academiilor diplomatice și ai institutelor pentru relații internaționale, referindu-se la rolul specific al diplomației schimburilor culturale dintre diferite țări: „Schimburile culturale, de fapt, îi ajută pe oameni să-și împărtășească mari experiențe și aspirații spirituale, pentru a înțelege valorile care îi însuflețesc, și pentru a descoperi umanitatea care îi unește. Acolo unde dialogul dintre culturi este insuficient apare neînțelegerea reciprocă; diferența devine un element de judecată negativă; alienarea spirituală și uneori controversele devin conflicte, toate acestea, cu consecințe dureroase. Pe de altă parte, acolo unde dialogul dintre culturi se poate desfășura în mod liber, conferă încurajare, iar comorile proprii fiecărei culturi sunt puse în comun; totodată sporește respectul față de anumite calități, adesea pline de înțelepciune, ale fiecărui popor; se deschid orizonturi noi ale cunoașterii, care devin noi oportunități de colaborare internațională; este favorizată dezvoltarea de forme noi de cultură. Toate acestea, nu sunt doar spre beneficiul câtorva popoare privilegiate, ci pentru beneficiul societății în general”¹⁸.

Calea dialogului este calea însăși a diplomației. Și cine ar putea fi un exemplu mai bun de diplomație decât însăși instituția care a inventat-o? Primii nunți apostolici au fost și primii ambasadori ai Europei moderne, la sfârșitul secolului al XVI-lea. Ei au cultivat dialogul cultural, medierea - care este în sensul cel mai puternic un concept teologic -, consensualitatea, negocierea. În lumea contemporană, Sfântul Scaun și Suveranul Pontif sunt factori activi, adeseori decisivi în diplomația contemporană, în serviciul păcii, al binelui comun al umanității. Este mai mult decât evident că în lumea în care trăim, caracterizată de speranță și măreție, dar și de inegalitate, nesiguranță și pericol, Biserica Catolică, care are o misiune religioasă specifică, nu în ordinea politică, socială și economică, nu poate găsi o expresie mai elocventă a solidarității și compasiunii cu întreaga familie umană căreia Ea îi aparține, decât să intre în dialog cu ea privitor la toate aceste probleme, adică cele de natură politică, economică și socială.

Am repetat cuvintele celui mai activ diplomat dintre contemporanii noștri, Papa Ioan Paul al II-lea. Pașii l-au purtat în toate colțurile lumii, a intrat în dialog cu toate culturile, a îmbrățișat toate diferențele, a

¹³ Cf. *Pontificio consiglio della cultura*, în

www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/cultr/documents/rc_pc_cultr_pro_06061999_it.html

¹⁴ Actualul observator permanent al Sfântului Scaun pe lângă Consiliul European este Monseniorul Aldo Giordano.

¹⁵ Actualul observator permanent al Sfântului Scaun pe lângă ONU este Arhiepiscopul Silvano, Maria Tomasi.

¹⁶ Actualul observator permanent al Sfântului Scaun pe lângă UNESCO este Arhiepiscopul Francesco Follo.

¹⁷ Actualul reprezentant permanent al Sfântului Scaun pe lângă OSCE este Arhiepiscopul Leo Boccardi.

¹⁸ Cf. Ioan Paul al II-lea, *Discurs către directorii academiilor diplomatice și ai institutelor pentru relații internaționale*, nr. 3, 18 septembrie 1986.

UNIUNEA EUROPEANA

GUVERNUL ROMANIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI
SI PROTECTIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

cerut iertare pentru toate erorile comise în trecutul istoric. Peste tot a purtat, alături de mesajul de iubire al Evangheliei, misiunea diplomatică a Sfanțului Scaun în lumea de astăzi: misiunea religioasă, morală, umanitară și de pace.

Diplomația însăși trece printr-o perioadă de tranziție, spunea adesea Sf. Părinte de fericită amintire. Acum ea nu mai arbitrează conflicte legate de suveranitate, teritorii și frontiere, deși nici acestea nu sunt cu totul stinse, ci militează împotriva sărăciei globalizate, a disparității de dezvoltare, a discriminării, a încălcării drepturilor fundamentale și ale demnității persoanei umane. Armele unei astfel de diplomații nu sunt altele decât arta dialogului sincer și autentic între persoane și instituții, arta reconcilierii, care este o contribuție fundamentală a culturii creștine la restaurarea și menținerea păcii. „Europa de astăzi, unită și totodată lărgită, a știut să abată zidurile care o desfigurau”, spunea Ioan Paul al II-lea în 2003, într-un discurs adresat corpului diplomatic acreditat la Vatican¹⁹. Europa însăși este definită printr-un fel de a gândi și a trăi care este în beneficiul lumii întregi. Și acest mod de a trăi și gândi nu poate fi separat de moștenirea ei creștină. Atunci când Papa cerea cu insistență recunoașterea acestui fundament cultural aflat la temeiul construcției instituționale și axiologice europene, el insista, de asemenea, ca tratatul constituțional pe care Europa urma să-l adopte să prevadă structuri de dialog și de consultare între corpurile guvernamentale și comunitățile de credincioși. Dacă prima sa dorință nu a fost, din nefericire, împlinită, exigențele dialogului au fost înscrise în Tratatul Constituțional, iar structurile de dialog, cum ar fi Comisia Conferințelor Episcopale din Comunitatea Europeană (COMECE) funcționează astăzi ca și relele între organismele politice europene și comunitățile și Bisericele europene.

În angajamentul său pe calea dialogului, pe diferite planuri ale vieții sociale și religioase, Biserica Catolică nu face decât să urmărească cu sinceritate și dragoste binele omului, în totalitatea lui, cu „trup și suflet, inimă și conștiință, inteligență și voință”²⁰. În această lucrare, Biserica se simte încurajată și de disponibilitatea pentru dialog pe care religiile și culturile o manifestă, și de dorința comună de unire a forțelor în favoarea dreptății, a fraternității, a păcii și a creșterii persoanei umane²¹. Și dacă dialogul este instrumentul și calea pentru atingerea acestor țeluri comune, cultura este elementul fundamental și determinant, *conditio sine qua non*.

II. Biserica Catolică, promotoare a dialogului dintre culturi

Într-un document conciliar, *Gaudium et spes*, părinții conciliari fac această precizare: „In sens larg, termenul de „cultură” desemnează toate mijlocele prin care omul își cizează și își dezvoltă multiplele daruri spirituale și fizice; se străduiește să supună lumea prin cunoaștere și muncă; umanizează viața socială, atât familială cât și civică, prin progresul moravurilor și al instituțiilor; în sfârșit, exprimă, comunică și păstrează în operele sale, în decursul timpurilor, marile experiențe spirituale și aspirațiile sale majore pentru ca ele să slujească progresului multora și chiar al întregului neam omenesc”²².

„Genus humanum arte et ratione vivit” spunea Sfanțul Toma de Aquino²³, iar cuvintele lui conferă termenului „cultură” un sens mult mai larg decât semnificația contemporană a culturii occidentale, fie ea mediterană ori atlantică. Conform cuvintelor Sf. Toma, semnificația esențială a culturii constă în faptul că ea, cultura, este o caracteristică a vieții omenești ca atare. Omul trăiește o viață cu adevărat umană datorită culturii.

¹⁹ Cf. Ioan Paul al II-lea, *Discurs adresat corpului diplomatic acreditat pe lângă Sfântul Scaun*, 13 ianuarie 2003, nr. 5.

²⁰ Cf. Conciliul Vatican II, *Gaudium et spes*, nr. 3.

²¹ Cf. Consiliul pontifical pentru dreptate și pace, *Compendiul doctrinei sociale a Bisericii*, nr. 12.

²² Cf. Conciliul Vatican II, *Gaudium et spes*, nr. 53.

²³ Sf. Toma de Aquino, în *Aristotelis*, Post. Analyt., nr. 1.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI
ȘI PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Viața umană însăși este cultură, dat fiind că prin ea omul se distinge și se diferențiază de restul creației. Așa cum spunea Fericitul Papă Ioan Paul al II-lea, în memorabilul său discurs la UNESCO, în 1980, „omul nu **poate** exista în afara culturii. Cultura este o modalitate specifică de *a exista* a omului și de *a fi* om. Omul trăiește mereu conform unei culturi proprii, și care, la rândul ei, creează o legătură între oameni pe care aceștia și-o însușesc, determinând caracterul interuman și social al existenței umane”²⁴. În unitatea culturii, privită ca o modalitate de existență umană, își află rădăcinile și pluralitatea culturilor în sânul cărora trăiește omul.

Credință și cultură

Papa Benedict al XVI-lea, actualul Suveran Pontif al Bisericii Catolice, ca și predecesorii săi, nu încetează să sublinieze, în intervențiile sale, dimensiunea socială a Bisericii, dialogul ei continuu, fecund și necesar cu cultura și cu toate culturile lumii noastre globalizate. Și asta deoarece credința însăși trebuie să devină cultură, altfel nu este o credință pe deplin acceptată, pe deplin înțeleasă, pe deplin trăită²⁵.

Credința devine cultură atunci când persoana nu mai separă viața religioasă de cea cotidiană, atunci când ia decizii coerente cu propria credință în toate sectoarele vieții, atunci când în cel ce crede ia naștere dorința de a transmite credința și de a face o lume mai bună. Așa cum amintea încă din 1995 Fericitul Papă Ioan Paul al II-lea, cea mai mare provocare pe care trebuie să o înfrunte cine dorește să întrupeze Evanghelia în societatea și cultura de astăzi este aceea de „a face să se înțeleagă că exigențele adevărului și ale moralității nu înjosesc și nu anulează libertatea noastră, ci dimpotrivă îi permit să crească și o eliberează de amenințările pe care le poartă cu sine”²⁶.

Soluția la problema din timpurile noastre nu poate veni decât din conștientizarea că viața omului și a societății nu poate cunoaște fericirea și progresul fără Dumnezeu. „Aceste valori, deși izvorăsc din legea morală întipărită în inima fiecărui om, pot fi păstrate cu greu, în viața de zi cu zi, în cultură și în societate, atunci când lipsește sau slăbește înrădăcinarea credinței în Dumnezeu și în Isus Cristos”, deoarece „nucleul generator al oricărei culturi autentice este constituit de apropierea acesteia de misterul lui Dumnezeu, singurul în care își află fundamentul de nezdruccinat orânduirea socială centrată pe demnitate și responsabilitate personală”²⁷.

Curtea Neamurilor

În iunie 2007, Sfântul Părinte Benedict al XVI-lea le spunea membrilor Consiliul pontifical pentru cultură: „Istoria Bisericii este în mod inseparabil și istorie a culturii și a artei. Opere ca *Summa Theologiae* a Sfântului Toma de Aquino, *Divina Comedie*, Catedrala din Chartres, Capela Sixtină sau Cantatele lui Johann Sebastian Bach sunt, în felul lor, sinteze fără egal de credință creștină și gândire umană. Dar dacă acestea sunt, ca să spunem așa, culmile unor atare sinteze de credință și cultură, ele pot fi, de asemenea, întâlnite în viața și munca tuturor celor botezați, în acea operă de artă ascunsă care este istoria iubirii față de Dumnezeu și de aproapele, în bucuria și în osteneala urmării lui Isus Cristos în viața de zi cu zi”²⁸.

²⁴ Ioan Paul al II-lea, Discurs adresat Organizației Națiunilor Unite pentru educație, știință și cultură (UNESCO), nr. 6, Paris, 2 iunie 1980.

²⁵ Cf. Ioan Paul al II-lea, *Discurs adresat participanților la Congresul Național al Mișcării ecleziale cu activitate culturală*, 16 ianuarie 1982.

²⁶ Ioan Paul al II-lea, *Discurs adresat Bisericii Italiene pentru celebrarea celei de a II-a Adunări ecleziale*, Palermo, 23 noiembrie 1995.

²⁷ Idem.

²⁸ Benedict al XVI-lea, Discurs adresat oficialilor Consiliului pontifical pentru cultura, 15 iunie 2007.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI
ȘI PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Inițiativa recentă a Papei Benedict de a propune, prin intermediul Consiliului Pontifical pentru Cultură un dialog al Bisericii cu cei care nu cred, inițiativă intitulată „Curtea neamurilor”²⁹, s-a dovedit a fi un dialog desfășurat în lumea culturală care se bucură de un mare succes. O ediție a Curții Neamurilor a avut loc recent și la București, între 11 și 12 octombrie 2011, ocazie cu care Cardinalul Gianfranco Ravasi, Președintele Consiliului Pontifical pentru Cultură, a intrat în dialog cu exponenți ai lumii culturale românești. Iată ce spunea Cardinalul Ravasi despre această inițiativă: „*Scopul fundamental al acestei inițiative este dialogul. Prin natura sa, aceasta presupune confruntarea a două viziuni, cu condiția ca ele să fie argumentate, bogate, profunde și purtătoare de valori. Să dorești confruntarea nu înseamnă să vrei să-ți impui viziunea asupra altuia*”³⁰. Am putea să menționăm aici și obstacolele în calea dialogului dintre cei care cred și cei care nu cred: unul dintre ele ar fi limbajul, altul suspiciunea reciprocă. Cred că participarea țării noastre la acest proiect al dialogului cultural în jurul credinței, precum și publicarea în limba română a cărții Cardinalului Ravasi, a fost un bun început pentru a lua act de proporțiile secularizării în societatea noastră și pentru a pune în dialog o cultură creștină cu alta care a fost golită sau înstrăinată de aceste valori.

Activitatea misionară a Bisericii

De secole, Biserica universală a trimis pe emisarii Evangheliei în toate colțurile lumii. Această experiență a confruntării culturale dintre două lumi, cea occidentală și cea extraeuropeană a prilejuit încă din secolul al XVII-lea o reflecție asupra modalităților celor mai adecvate de a intra în dialog cu diversitatea lumii. Desigur, această reflecție a prilejuit și conștientizarea tensiunii permanente dintre dialog și misiune. Succesul sau insuccesul misiunilor nu a depins numai de capacitatea misionarilor de a incultura mesajul lor, ci și de abilitatea lor de a înțelege și de a se adapta la alteritatea culturală a lumilor în care poposeau. Mulți dintre ei au fost primii oameni de știință³¹ care au studiat limba, obiceiurile, sistemele religioase ale culturilor din teritorii îndepărtate, din Tibet până în jungla Amazonului. Și astăzi, misionarii duc mai departe prezența lor pacificatoare, plină de roade binefăcătoare cum ar fi educația, asistența medicală, medierea conflictelor interetnice sau interreligioase. Pilda lor de jertfa, uneori până la sânge vărsat, chiar dacă nu ocupă prima pagină a ziarelor, este o mărturie prețioasă pentru Biserică și pentru popoarele în mijlocul cărora trăiesc. Spre a nu da decât câteva exemple din prezentul recent, aș ilustra aici misiunea de pace în Orientul Apropiat a Comunității catolice de laici Sânt Egidio³², rolul creștinilor în menținerea echilibrului între comunitățile evreiești și cele musulmane în Israel sau rolul parohiilor catolice, ca punte de legătură între comunitățile musulmane kosovare și sârbii ortodocși din Kosovo. Cine își mai amintește astăzi istoria preotului catolic albanez Lush Gjergi care a străbătut la pas comunitățile din Kosovo pentru a ajuta familiile să ierte atrocitățile războiului?

Biserica noastră locală, ea însăși rod al eforturilor misionare ale franciscanilor și iezuiților proveniți din Italia și din Peninsula Balcanică, se implică ea însăși în susținerea unor misiuni de educație în Kenya și Coasta de Fildeș. Este vorba și de un dialog cultural, de care, iată, suntem capabili, ca români, în aceste misiuni fiind implicați atât preoți cât și personal pedagogic laic. Aș ilustra în același sens, prezența Bisericii

²⁹ Benedict al XVI-lea, Discurs adresat cardinalilor, arhiepiscopilor, episcopilor și directorilor Guvernatoratului Statului Cetatea Vaticanului cu ocazia prezentării urărilor de Crăciun, 21 decembrie 2009.

³⁰ Card. Gianfranco Ravasi, *Il sagrato dei non credenti*, în „Chiesa Oggi”, iulie 2011.

³¹ Așa cum au fost, de exemplu, Michele Ruggieri și Matteo Ricci (China), Roberto de Nobili (India), Antonio de Andrade și Ippolito Desideri (Tibet) ș.a.

³² Comunitatea Sant'Egidio a luat ființă la Roma în 1968, din inițiativa istoricului Andrea Riccardi. Răspândită în peste 70 de țări, comunitatea numără astăzi 50.000 de membri, implicați, printre altele, și în activități de cooperare între popoare și de mediere a conflictelor internaționale. Cf. www.santegidio.org.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI
ȘI PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

OIPOS DRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

greco-catolice în Transilvania și în Ucraina, ca și punte de mediere culturală între Occident și Orient. Acolo unde catolicii sunt minoritari, în țările balcanice de pildă, ei sunt purtătorii unei culturi europene, prin legăturile seculare cu Roma, prin fluxul de misionari, prin circulația cărților, a oamenilor și a ideilor, adevărați catalizatori ai civilizației fertilizate de valorile binelui comun și ale democrației.

Universitățile catolice

În discursul ținut la UNESCO, în iunie 1980, Fericitul Papă Ioan Paul al II-lea observa: „Menirea primară și esențială a culturii în general și a oricărei culturi este educația. În esență, educația face ca omul să devină tot mai uman, să poată mai mult *să fie* decât să poată *să aibă* mai mult, și prin urmare, prin tot ceea ce *are*, prin tot ceea ce *posedă*, să știe tot mai din plin *să fie* om. Pentru aceasta trebuie ca omul să știe să fie nu numai *cu alții*, dar și *pentru alții*. Educația are o importanță fundamentală pentru formarea relațiilor interumane și sociale”³³.

O posibilitate majoră de dialog cultural o reprezintă și rețeaua de Universități catolice, extinse în toată lumea, vechi continuatoare ale universităților medievale care adunau în jurul *almei mater* studenți veniți din toate colțurile Europei, din diverse culturi. Aș spune că primele universități din lume au fost europene și catolice, chiar dacă nu purtau la început acest nume, adăugat doar în vremurile mai noi, când secularizarea a început să cucerească teritoriile cunoașterii. De-a lungul timpului, aceste universități s-au transformat din locuri ale confruntării dintre catolicism și secularizare, în locuri ale dialogului.

Astăzi universitățile catolice își propun și reușesc să fie un spațiu de dialog interreligios (cum este cazul celor 5 universități catolice din Liban), un loc de dialog cultural între teologie și știință, între credință și rațiune, între catolicii europeni și gândirea liberală (universitățile catolice din Louvain, Eichstätt, Milano, Praga, Budapesta), fără ca acești poli să fie ierarhizați în vreun fel.

Vocația acestor lăcașe de educație este aceea de a fi un dialog al parteneriatului, un dialog academic, un dialog existențial, care pleacă de la premisa că orice poziție religioasă sau ideologică pornește de la o poziție culturală. Or, dialogul cultural nu este numai un schimb de idei și o dezbateră intelectuală, el pune în mișcare persoanele și grupurile, creează raporturi, țese conexiuni, uneori profunde, modelatoare și de durată. De aceea, universitățile catolice care primesc în sânul lor persoane de confesiuni și orientări ideologice diferite nu sunt numai un mediu de dialog academic, ci chiar un loc de dialog existențial, pentru că atinge persoana în profunzimea interiorității sale. Acesta este scopul esențial al Federației Universităților Catolice, care reunește peste 200 de universități din întreaga lume și care își propune să pregătească cu predilecție formatori în dialogul interreligios și în cel intercultural. În acest sens, prezența unei Facultăți de teologie catolică în sânul Universității București poartă înscrisă în vocația ei dialogul și respectul diversității, alături de promovarea unei culturi catolice înrădăcinată într-o tradiție a spiritualității occidentale.

Cultura mediatică

Astăzi, mai mult ca oricând, cultura dialogului este condiționată de mijloacele de comunicare socială, care au dus la crearea unui nou tip de cultură, cultura mediatică.

Se știe că mass-media tinde să ignore dimensiunea interioară și transcendentă a persoanei, de aceea Biserica Catolică se simte obligată să contribuie la edificarea unei culturi mediatice care să se deschidă spre

³³ Ioan Paul al II-lea., *Discurs adresat Organizației Națiunilor Unite pentru educație, știință și cultură* (UNESCO), Paris, 2 iunie 1980, nr. 11.

UNIUNEA EUROPEANA

GUVERNUL ROMANIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI
SI PROTECTIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

transcendent și spre valorile spirituale autentice. În fața tendinței de a alege superficialitatea și de a înlocui adevărul cu opinia, devine urgent angajamentul pentru cultivarea relațiilor personale trainice și deschise. Altfel adevărul riscă să fie marginalizat în sfera conștiinței individuale și să fie exclus din arena socială și politică.

Biserica abordează prin prisma credinței cultura mediatică, îi recunoaște limitele și caută să exploreze posibilitățile. Acest lucru apare în toate documentele postconciliare dedicate mijloacelor de comunicare socială, și se regăsește și în documentul conciliar *Inter mirifica*:

„Întrucât Biserica Catolică a fost instituită de Cristos Domnul pentru a aduce mântuirea tuturor oamenilor și de aceea este presată de necesitatea de a le vesti evanghelia, ea consideră de datoria ei să predice vestea mântuirii și cu ajutorul mijloacelor de comunicare socială și să-i învețe pe oameni folosirea dreaptă a acestor mijloace. Biserica are, așadar, dreptul înnăscut de a folosi și de a posedea orice mijloc de acest fel în măsura în care e necesar sau util pentru educația creștină și pentru întreaga ei operă de mântuire a sufletelor. E de datoria păstorilor să-i educe și să-i orienteze pe credincioși astfel încât aceștia să urmărească și cu ajutorul acestor mijloace mântuirea și desăvârșirea proprie și a întregii familii umane. Le revine mai ales laicilor să însuflețească de spirit uman și creștin aceste mijloace pentru ca ele să răspundă pe deplin marii așteptări a comunității umane și planului lui Dumnezeu”³⁴ (*Inter Mirifica* 3).

*

* *

Ultimii ani au fost marcați de crize economice și financiare, de revolte sociale, de impasuri create de datoriile publice ale statelor, de lipsa de etică a unor politici ce au vizat în exclusivitate profitul și nu binele comun. Numerele și cifrele nu sunt separate de viața omului, economia nu este decât o formă de activitate umană, iar dialogul dintre actorii sociali este singura sursă de a găsi soluțiile viitorului.

Cine spune dialog, spune și angajament. Și câtă nevoie este de a te angaja în vremuri obscure, de criză? Ce cultură poate înlocui scepticismul, cinismul, descurajarea și panica în fața dezastrelor neprevăzute? Cultura speranței și a dialogului sincer, singurele care pot construi, pot reaprinde dorința de a crește, dorința ca omul să genereze din nou frumusețe pentru sine și pentru alții și să o împărtășească.

Aș vrea să închei cu două scurte citate din Ioan Paul al II-lea, pe care l-am amintit de mai multe ori în această expunere a mea. Spunea Fericitul Papă unui grup de diplomați:

„Națiunea este de fapt o mare comunitate de oameni care sunt uniți între ei prin diferite legături, dar mai ales, și în mod deosebit, prin cultură. Națiunea există *prin* cultură și *pentru* cultură. (...) Există o suveranitate națională a societății care se manifestă în cultura națiunii. Este vorba de suveranitatea prin care, în același timp, omul este suveranul suprem”³⁵.

Ioan ROBU
Arhiepiscop Mitropolit de București
Membru de onoare al Academiei Române

³⁴ Conciliul Vatican II, *Inter mirifica*, nr. 3.

³⁵ Cf. Ioan Paul al II-lea, Discurs adresat membrilor corpului diplomatic acreditat pe lângă Sfântul Scaun cu ocazia prezentării urărilor de Anul Nou, 12 ianuarie 1981, nr. 7.